

INFORMACIJA

поводом пријема сенатора William Fulbrighta, предсудска спубнополитичког одбора Сената САД, 14. новембра 1964.

1. Karakter Fulbrajtove misije

KARAKTER POSETE PREDSEDNIKA SPOLJNO-POLITIČKOG ODBORA SENATA VILIJAMA FULBRAJTA

Do posete senatora Fulbrajta došlo je posle ocene SAD da su politički odnosi sa Jugoslavijom u zastoju, dok ^{se} medjunarodni značaj Jugoslavije je u porastu. Takav razvitak prema oceni State Departmenta nije u interesu SAD. S obzirom na veliku pobedu Džonsona koja daje odrešeniye ruke demokratskoj administraciji proširuje se prostor za intenzivniju saradnju između Jugoslavije i SAD.

Sporazum o kulturno-prosvetnoj razmeni (formalni razlog posete), koji je sklopljen na osnovu tzv. Fulbrajtovog zakona, predvidja razmenu ^{skudeuata i} uglednijih kulturnih, naučnih i prosvetnih radnika u oba pravca. Program se finansira iz dinarskih sredstava sa kojima SAD raspolažu u Jugoslaviji na osnovu prodaje poljoprivrednih viškova. Sklopljen je na pet godina ^{i za taj period se} za koji je period iz pomenuatih sredstava izdvojen iznos od 600 miliona dinara. S obzirom na to da se na bazi raznih programa kulturno-prosvetna razmena i do sad odvijala, značaj programa nije toliko u kvantitativnom povećanju razmene koliko u stvaranju mehanizma razmene i uopšte uslova za organizovanj-

je pristupanje problemima kulturno-prosvetne saradnje sa SAD koje po tradiciji ne sklapaju uobičajene konvencije za postizanje tog cilja.

Posle vraćanja klauzule najpovlašćenije nacije, za što se zalagao i senator Fulbrajt, stvorena je povoljna atmosfera za rešavanje otvorenih pitanja. (Postignut je sporazum o predratnim dugovima i o obeštećenju za nacionalizovanu imovinu američkih gradjana. Rešen je problem uvoza našeg tekstila u SAD i uspešno je završena prva faza pregovora o isporuci poljoprivrednih viškova. Sada je potpisan sporazum o Fulbrajtvom programu).

Na politiku SAD prema Jugoslaviji, delovalo je više faktora. Globalni interesi i potezi SAD (JIA, Kuba i LA, Kongo, Kipar, multilateralne snage itd.) unosili su značajna razmimoilaženja u naše odnose.

Posebno negativan elemenat bila je aktivnost na toj liniji desnih snaga unutar Kongresa i političkih partija SAD. Administracija je realnije ~~sagledavala~~ ^{gledala na} značaj dobrih odnosa sa nama, ali nije bila dovoljno energična u odbrani takvih gledišta.

Uloga Jugoslavije, kolikogod bila za SAD u određenim situacijama neprijatna, predstavlja elemenat koji SAD moraju uzimati u obzir upravo zbog svojih širokih globalnih obaveza i angažovanosti. To predstavlja i granicu kako pozitivnom tako i negativnom razvoju odnosa. Stavovi senatora Fulbrajta proističu iz realnog sagleda-

vanja ovih činjenica, te otuda objektivno ^{Migova} pozitivna aktivnost prema nama.

Druga konferencija neangažovanih nije izazvala sasvim negativnu ocenu od strane zvaničnih faktora SAD. Oni ~~ne poriču pozitivne aspekte Konferencije: usmerenost ka borbi za mir, odbranu miroljubive koegzistencije, proširenje međunarodne saradnje i sl.~~ Ističe se kao značajno da ^{nije došlo do} nisu donele prevagu prokineske koncepcije. Posebno se pozitivno ocenjuje konstruktivna uloga Jugoslavije, Indije i UAR. Medjutim, naglašavanje u štampi i Stejt departmentu da je donet zaključak o pažljivom proučavanju stavova pojedinih delegacija, da bi se odredila politika prema tim zemljama, ukazuje da u budućoj politici SAD ne treba isključiti i negativne momente.

Promene u SSSR su prvenstveni predmet interesa senatora Fulbrajta. Prva reagovanja javnosti i vlade SAD očito su odražavala nastojanje da se pokaže umerenost i izbalansiranost. Naglašen je kurs nastavljanja do sadašnje politike. Iako se naglašava da će svaka sovjetska vlada morati da ima u vidu realnosti današnjeg sveta, u koje spada i moć SAD, ~~po svim znacima zabrinutost američke vlade je mnogo veća nego što bi se moglo suditi po zvaničnim izjavama. Po američkoj oceni trenutno stanje je prelazno i nejasno kako u pogledu rukovodstva tako i u pogledu politike, pri čemu način smenjivanja da je mnogo razloga za zabrinutost.~~ Izgleda da se trenutno vlada SAD ograničava na to da ničim ne oteža položaj novog rukovodstva. Ocenjuje se da za sada nije moguće nešto više učiniti zbog neizvesnosti oko budućih namera novog sovjetskog rukovodstva, čije će snage u dogledno vre

me biti angažovane pre svega na unutrašnjem planu, dok će u odnosu na inostranstvo biti upravljene u pravcu Kine i svetskog komunističkog pokreta.

Najnoviji razvoj u socijalističkom svetu, a posebno današnji uticaj i značaj Kine za SAD je još više zaoštrio dilemu preispitivanja čitave politike prema Kini. Eksplozija kineske atomske bombe zaoštrila je ovo pitanje. U ocenama Džonsona i Raska ističe se da je eksplozija "izraz politike koja ne služi miru", da ona u sadašnjem momentu nema vojni, već pre svega politički značaj, ali da sa stanovišta budućnosti predstavlja događaj koji zabrinjava. Ukazuje se na potrebu da se poštuje Moskovski sporazum i izražava spremnost za pregovore o zabrani podzemnih proba. Ukazivano je na zajednički interes SAD i SSSR da se spreči širenje nuklearnog oružja.

